

Universitätsbibliothek Wuppertal

**DIONYSII || LAMBINI MON-||STROLIENSIS RE-||GII
PROFESSORIS,|| IN || Q. HORATIVM FLACCVM EX FIDE
ATQVE || AVCTORITATE COMPLVRIVM LIBRORVM
MANV-||scriptorum à se emendatum, et aliquoties
recogni-||tum, ...**

Horatius Flaccus, Quintus

Frankfurt/Main, 1577

Ode 13: Ad Lydiam

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1066](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1066)

A *Æquus*] æquo animo, vt Od. xxix. lib. 3. *quod adest, memento Componere æquus.*
 TV GRAVI CVRRV QVATIES] tale illud est Ode xxxi i i i. huius libri, namque *Diespiter Igni corusco nubila diuidens Plerumque per purū tonanteis Egit equos, volucremque currum.*

AD LYDIAM.
 Ode 13.

Dolet sibi Telephum anteponi.

CVM tu Lydia Telephi
 Cervicem roseam, cerea Telephi
 Laudas brachia: va, meum
 Feruens difficili bile tumet iecur.
 Tunc nec mens mihi, nec color
 Certa sede manent. humor & in genas
 B Furtim labitur arguens,
 Quàm lentis penitus macerer ignibus.
 Vror, seu tibi candidos
 Turparunt humeros immodica mero
 Rixa: sue puer furens
 Impresit memorem dente labris notam
 Non, si me satis audias,
 Speres perpetuum, dulcia barbarè
 Ladentem oscula, qua Venus
 Quinta parte sui nectaris imbuit.
 Feliciter, & amplius,
 Quos irrupta tenet copula, nec malis
 Diuulsus querimoniis,
 Suprema citius soluet amor die.

C CVM TV LYDIA] Hoc vnum est ex iis, quæ valdè mordent, & vrunt amantem, si amica vel illo audiente, riualem laudet, vel eo excluso, hunc intromittat, vel denique aliquam rem huic gratificetur, quam illi deneget. cuius rei elegans exemplum est id, quod in Eunucho parasitus suadet militi: *Vbi nominabit Phedriam, tu Pamphilam Continuo: si quando illa dicet, Phedriam Intromittamus comessarum. tu Pamphilam Cantatum prouocemus, &c.*

CERVICEM ROSEAM] sic Virgil. lib. 1. *Æn. Dixit: & auertens rosea ceruice refulsit.*

CEREA] vel solida, vel polita & sine rugis, vel flexibilia, vel candida, vel tenera, & ita pulchra. ductum fortasse à cereis imaginibus, quas habebant Romani veteres in atriis. Seruius ad illud Virgil. *Alex. Addam cerea pruna: nota hæc, aut cerei coloris, aut mollia.* Horatius cerea Telephi

Laudas brachia, &c.

BILE TVMET IECVR] iecur, sedes est libidinis, non iræ. Idque ita esse volunt ij, qui animi partem sua qualque in fede collocatas esse dicunt, vt Plato. quam sententiam sequitur & Horatius alio loco, vt Ode 1. lib. 4. *Si torrere iecur queris idoneum:* ad quem locum plura dicemus. cur igitur hoc loco dissidet à seipso, neque sibi constat? Poëtæ sunt liberiores, quàm Philosophi, & maiore ex parte sequuntur sensum vulgi, & opinionem popularem. Et fortasse hac in re Archilochum imitatus est, vt aliis in rebus. cuius extat hic versiculus apud Athen. lib. 3. *χολήν γὰρ ἐκ ἑαυτοῦ ἐν ἡπατι.* sic Saty. 1x. lib. 1. *meum iecur vrere bilis.* Germanus Valens putabat hoc etiam dici posse, ad *κύστιν χοληδόχον*, id est, fellis receptaculum, seu lienem, Horatium spectasse: qui sine dubio hepatis adiunctus est: & pro humoris copia, aut paucitate, intumescit, aut extenuatur, ac minuitur. Atq; iccirco tumere bile iecur dixit Horatius: quem admodum Homerus *iliad. 1.* mentem etiam prudentium ira intumescere dicit, his versibus, *Ἀλλ' ὅτε δὴ Μελέαγρον ἔδν χόλος, ὅς τε καὶ ἄλλων Οἰδάται ἐν στήθεσσι νόον, πικρὰ περ φροσέοντων.* non quòd mens tumeat ira, sed quòd fel, quod iecori proximum locatum est, vt sanguinem impurum, & biliosum exciperet, immoderata bilis copia dilatetur, ac turgescat. Virgilius quidem *Æn. octauo* perspicue iram in felle posuit, ibi. *Alcida furuis exarserat atro Felle dolor:* simulque qualis bilis sit natura ostendit, verbo, *exarserat.* At Homerus eodem lib. sub persona Achillis, cor, sedem esse iracundiæ videtur sentire. *Ἀλλὰ μοι οἰδάνεται κραδίη χόλος,* &c. id est, vt M. Tull. vertit. *Tuscul. quæst. lib. 3. Córque meum penitus turgescit tristibus iris.* sic & Virg. lib. 6. *Æn. tumida ex iratum corda residunt.*

TUNC NEC MENS MIHI] hæc sunt amoris indicia, quibus alia quædam adijcit Od. 1. lib 4. *Sed cur, heu, Ligurine cur Manat raris meas lacryma per genas? Cur facunda parum decoro Inter verba cadit lingua silentio? & Od. xi. epod. conuiuiorum & pœnitet, In queis amantem, & languor, & silentium Arguit, & latere petitus imo spiritus.* sed longè plura, eaque certiora eruditissima fœmina Sappho posuit in mollissimo illo, & politissimo carmine, quod

Franciscus Portus Græcorum hominum, qui hodie viuunt, mea quidem sententia, longè doctissimus, emendauit. *Ὡς ἴδον γὰρ σε, βραχίαις μοι αὐδάς Οὐδέν' ἐτ' ἤχει: Ἀλλὰ καμμέν γλώσσ' ἐπέγ', ἀνδ' ἐλεπὸν Ἀντίκα γῆρ' πῦρ ὑποδεδρόμακιν, Οἰμῶπιον δ' ὕδεν ὄρημι, βομβεῦ Σιν δ' ἀχοαί μοι: Καδ δ' ἰδράς ψυχρὸς χέεται, πρέμος δ' ἐ Πάσαν αἰρεῖ, Ἥλωροτέρη δὲ πῖας Ἐμμι, πθιᾶνα δ' ὀλίγη δέοισα Φαίνομαι ἄπνος.* Quod totum expressit Catul. ad Lesbiam: *nam simul te, Lesbia, aspexi, nihil est super mi, *Lingua sed torpet, tenuis sub artus Flamma dimanat, sonitu suo pte Tinnunt aures, gemina integuntur Lumina nocte.* Plutarchus autem in Demetrio narrat, Erasistratum medicum ex his amoris affectibus, & indicibus non solum collegisse, ac deprehendisse Antiochi morbum, qui ex amore natus erat: sed etiam, cuius amore captus esset, cognouisse. Plutarchi verba sunt hæc: *τῆς δὲ στρατηγικῆς καὶ κατὰ ἑαυτὴν, καὶ μετὰ τῷ Σελεύκῳ φοιτῶσης*

D

E

F

A φοιτώσης πολλάκις, ἐγένετο πάσης Σαπφῶς ἐκείνα πᾶσι αὐτὸν πάντα φωνῆς ὀπτασίαις, ἐρύθημα πυρῶδες, ὀφθαλμοῦ ὑπόπτησις, ἰδρώτης ὄξει, ἀπαξία καὶ θορυβὸς ἐν τοῖς σφυγμοῖς, τέλος τῆς ψυχῆς καὶ κράτος ἠττωμένης ἀπορίας, καὶ θάμβος, καὶ ἀρχαίαις: id est, Stratonica autem (hæc erat Antiochi nouerca, quam ille amabat) & sola, & cum Seleuco sæpe ad Antiochum eunte, exsistebant in eo omnia illa, quæ Sappho ponit, amoris indicia: vocis compressio, & hæsitantia linguæ: rubor igneus: oculi in terram defixi, sudores acres & celeres, inæqualitas, & perturbatio in pulsibus, ad extremum animo oppreffo, & succumbente, consilij inopia, & stupor, & pallor. Sed non est silentio prætereundum, in verbis Plutarchi Gul. Canterum lib. nouarum lectionum 5. cap. 28. pro ὑπόπτησις, quod feci ex corrupto ὑποδείξις, constanter asseuerare (eius enim sunt verba) scribendum ὑπολείψις, id est, quasi defectio. At ego ὑπόπτησις legendum arbitrabar, id est, stupor, seu torpor, vel ὑπόπτησις, id est, liquefactio seu tabes. Quod si neutrum horum placeat, malim scribi ὀπτασίαις seu ἐπιλείψις, numero multitudinis. Verum tamen iudicent eruditi.

B quod ad me attinet, Canteri coniecturam, vt probabilem & ingeniosam, valde laudo. Simile illud est Simæthæ apud Theocritum Daphnidis amore captæ, eiusque aspectu perturbatæ, & perculsæ: πᾶσα μὲν ἐψύχθη Χίονος πλέον, ἐκ δὲ μετώπῳ ἰδρώς μου κοχλῆσκεν ἴσον νοσησιν ἐέρσαις. Οὐδὲ π φωνάσαι δυνάμαι, ἔδ' ὄσον ἐν ὑπνῷ Κρυζῶνται φωνεῶντα φίλαν ποτὶ μητέρα τέκνα. Αλλ' ἐπάγλω δαγυδι καλὸν χροῖα πάντοθεν ἴσα. quorum versuum hæc ferè sententia est: tota quidem niue frigidior effecta sum: ex fronte autem sudor multus manabat roris australis instar. Neque quicquam eloqui, immo ne vocem quidem mittere poteram, ne tantam quidem quantam pueri dormientes ad matrem optatam quasi gannientes, edere solent. sed obrigui toto corpore, & congelauit, vt glacies. Lucianus quoque in eo dialogo, qui ζεὺς τραγωδῶς inscribitur, similia quædam profert: πᾶσημεία γὰρ ταῦτα, οἱ γενναίμοι, καὶ τὰ δάκρυα, καὶ τὸ ὄχρον εἶναι, ἐκ ἄλλῃ τῆς ἕρωτός ἐστι. & Apollonius lib. 3. argonaut. de Medea: Ἐκ δ' ἄρα οἱ κραδίη σπυρῶν πέσειν, ὄμματα δ' αὐτῶς ἠχλυσαν, θερμόν δὲ παρηίδας εἶλεν ἐρρευθῆς, Γέννατα δ' ἔτ' ὀπίσω, ἔτε πρὸσπαροῖεν αἰεταί. Ἐδένεν, ἀλλ' ὑπὲρθε πύγῃ πόδας. quorum versuum hæc ferè sententia est. Cor igitur ei ex præcordiis excidit, oculi caligarunt, rubor genas occupauit, genua neque in anticam, neque in posticam partem at tollere poterat, sed prorsus ei pedes obriguerunt. Ne Valerij Aeditui quidem poetæ veteris versus, quos profert Aul. Gellius lib. 19. cap. 9. ab hoc loco, & hac sententia alieni sunt. Dicere cum conor curam tibi Pamphila cordis, Quid mi abs te queram: verba labris abeunt: Per pectus miserum manat subito mihi sudor: Si tacuius subidus, duplo ideò pereò.

C CERTA SEDE MANENT] sic cod. Don. Faër. duo Vatic. Tornef. ARGVENS] indicans. Virgil. Æneid. 4. Degeneres animos timor arguit. & Hor. epist. ad Mæcen. 3. lib. 1. Laudibus arguitur vini vinosus Homerus. id est, eo ipso, quòd Homerus multus est in vino laudando, indicat se vinosum fuisse.

D QVAM LENTIS PENITVS MACERER] quanto sunt amoris flammæ languidiores, tanto & grauior morbus est, & longior. nam neque amans ita affectus conualescere potest, nisi re admatata potiatur: neque vel metu, vel pudore deteritus, potiendi viam sibi expedire, neque languens interire.

MACERER] tabescam, liquefam, consumar: vt Od. XI II. epod. me libertina nec vno Contenta Phryne macerat. Lucret. lib. 3. Procem. Macerat inuidia ante oculos illum esse potentem, &c.

IMMODICÆ MERO RIXÆ] rixæ ob vinū ultra modum progredientes.

PVER FVRENS] ardens libidine, & ἐν τῆσυνουσία. IMPRESSIT MEMOREM DENTE LABRIS] labra tibi momordit: quale est illud Catul. Quem basia bis? cui labella mordebis? solent enim amantes inter basia & amplexus mutuò labella mordere ita acriter interdum, vt morsuuncularum notæ impressæ maneat, quod declarat & M. Tul. Verr. VI I. hic scilicet est metuendum ne excitetur Verres, ne denudetur a pectore, ne cicatrices populus Rom. aspiciat ex mulierum morsu vestigia libidinis, atque nequitia. Et Plautus in Pseud. Teneris labellis molles morsuuncula papillarum horridularum. & Lucret. lib. 4. Quod petiere premunt arctè, faciuntque dolorem Corporis, & denteis illidunt sæpe labellis. & ibid. Affigunt anide corpus, iunguntque salinas Oris, & inspirant pressantes dentibus ora Nequicquam, quoniam nil inde abrudere possunt. & Tibull. lib. 1. eleg. VI. Tunc succos, herbæque dedi, queis linor abiret, Quem facit impresso mutua dente Venus. idē VI II. Et dare anhelanti pugnantis humida linguis oscula, & in collo figere dente notas. eodem pertinet id, quod narrat Plutarchus, in Pomp. Floram meretricem commemorare solitam se è Pompeij complexu morsu expertem numquam discessisse. ὡς ἐκ τῶ ἀδύκτως ἀπέλθει ἐκείνησυναναπασαμένω.

E NON, SI ME SATIS AVDIA S] hæc pertinent ad alienandam à riuali Lydiam, cum dicit credibile non esse eum constantem in amore fore, qui barbarū in morè acriore morsu ledat oscula. SPERES PERPETVVM] sume negationis particulam, non, è superiore versu, hoc modo. Non speres perpetuum, &c. id est, non debes sperare eum fore tibi amatorem perpetuum, qui, &c.

OSCVLA, QVÆ VENVS] id est, oscula, quæ rei Venereæ fructu cumulantur. quinque enim sunt amoris partes, seu gradus, seu lineæ: aspectus, collocutio, tactus, osculū, concubitus. Terent. Eunuch. certe extrema linea amare haud nihil est. FELICES TER, ET AMPLIVS] τρις μάλιστα. Homer. ὀδυσσ. ε. vel τρισόλβιοι.

QVOS IRRVPTA TENET] quorum coniunctio & concordia nullis disidiis dirimi possit. irruptam copulam autem dixit, imitatus, vt mihi indicauit Germ. Valens, Homericum illud, δεσμὸν ἄρρηκτον, id est, vinculum irruptum. sic Hom. ἰλιάδ. ο. πᾶσι χεραὶ δὲ δεσμὸν ἴηλε χρύσειον ἄρρηκτον.

SVPREMA] vltima. vt epist. ad Torq. lib. 1. Supremo te sole domi Torquate manebo. & Od. XVII. lib. 2. ibimus, ibimus, Vicumque præcedes supremum Carpere iter comites parati. Catullus in carmine de Thetidis

A Thetidis & Pelei nupt. & potius germanum amittere creni, Quam tibi fallaci supremo in tempore deesse. Varr. ex XII. tab. solis occasus diei suprema tempestas esto.

IN BRVTVM BELLVM
ciuile reparantem. Ode 14.

O Nautis, referent in mare te noui
Fluctus. ô quid agis? fortiter occupatum. nonne vides, ut (cupa
Nudum remigio latus,
Et malus celeri saucius Africo,
Antennâq; gemant, ac sine funibus
Vix durare carinæ
Possint imperiosius
AEquor? non tibi sunt integra lintea:
B Non Dij, quos iterum pressa voces
Quamuis Pontica pinus, (malo:
Siluæ filia nobilis
Iactes & genus, & nomen inutile:
Nil pictis timidus nauita puppibus
Fidit. tu, nisi ventis
Debes ludibrium, caue.
Nuper sollicitum quæ mihi tædium,
Nunc desiderium, curâque non leuis,
Interfusa nitenteis
Vites aquora Cycladas.

O NAVIS, REFERENT IN MARE] Quintilianus scribit perpetuam in hac Ode esse allegoriam, & hoc rectè: tum nauis nomine rep. significari: quod proximum non probant eruditissimi viri, multaque hîc esse dicunt, quæ ad rempub. accommodari non possint, sed videamus vtrum, quod Quintilianus scripsit, defendi possit. an sine controversia sit damnandum. Primum igitur Cn. Pompeium Magnum aduersus Iul. Cæsarem: deinde Brutum & Cassium aduersus M. Antonium, & Octavianum: postremò Sext. Pompeium Magni filium aduersus Octavianum pro senatu, populoque Rom. id est, pro libertate ferro decertasse omnibus notum est. fuerunt igitur Pompeius Magnus, Brutus, Cassius, Sext. Pompeius, & ceteri earundem partium, reip. scilicet & libertatis propugnatores, ac defensores: atq; ut illis pugnantibus, de sua libertate dimicauit populus Rom. ita deuictis ac superatis, resp. profligata, & ad vnus principatum, dominatumque redacta est. Cum autè victa esset reip. causa Pompeio duce, & penes vnum Iulium Cæsarem omnis potestas esset: eo idibus Martiis à Bruto &

Cassio, ceterisque coniuratis interfecto, visa est respub. respirasse. Nihil enim aliud agebant Brutus & Cassius, quàm ut populus Rom. non solum tyranno, verum etiam tyrannide sublata, liber esset. Verum ne his quidem ducibus suum ius recuperauit. sed illi duobus præliis, in quibus interfuit Horatius, victi mortem sibi conciuerunt: & ita respub. primum in trium, deinde in duorum, postremò in vnus potestatem venit. Successit his Sextus Pompeius. conatus est rempub. toties iugulatam ac perditam, præfidiisque, atque ornamentis suis omnibus spoliata restituere, atq; in libertatem pristinam vindicare. Verum de Sexto Pompeio fortasse nihil hîc dicere attinet. M. Brutus igitur victo, & mortuo Cassio, de libertate altero prælio decernere cogitat. dissuadet Horatius. Quid agis M. Brute, seu tu popule Romane, cuius se vindicem ac propugnatorem M. Brutus profitetur? nonne vides Cassio superato, & extincto, totque amplissimis, & clarissimis viris eadem belli calamitate consumptis tuas vires infirmas, & imbecillas esse? non vides te cum exercitum habeas mutilatum, paruâque belli subsidia: cum ciuitates olim populi Rom. amicissimæ vel abs te sint alienatæ, vel ab aduersariis tuis occupatæ, atque oppressæ, vel denique metu percussæ, belli fortunam non satis tutò de integro tentare, neque posse aduersariorum tuorum vires, potentiâque sustinere? Nulla tibi res integra sunt, nulla propugnacula, non alia subsidia, non noua auxilia, non alia belli gerendi facultates suppetunt: ne Deos quidem vllos habes tibi propitios, quos accepta clade iterum implorare possis. Neque verò est, quòd vel senatus, populi que Rom. nobilitatem, vel tui generis antiquitatem, vel eorum, qui pro te propugnant, amplitudinem ac virtutem iactes, vel armorum pulchritudine, auròque glorieris. Quemadmodum enim nautis nihil profunt ad tutius nauigandum nauis fracta, & conquassata pigmenta, aplustra, ceteraque ornamenta: sic neque debes tuæ nobilitati nimium confidere. Quare nisi te maius bellorum ciuiliū calamitate funditus deleri, atque extinguī: ne te toties præliorum periculo committito. Siue illa superiora, quæ hactenus hac de re exposuimus, ad populum Rom. accommodentur, siue ad Brutum: non videntur omnino absurda, aut inepta futura. Bruto tamen magis, quàm populo Rom. videntur conuenire. Quòd autem nonnulli malunt, hanc Oden ad Sext. Pompeium pertinere, libertatis, Cassio & Bruto mortuis, defensorem: planè ab iis dissentio. Ad hunc locum pertinent, quæ scribit Plutarch. in Bruto his verbis, Αλλ' ὡσαύτ' ἐν πλοίῳ πηδαλίου συντελεθέντος ἔτερα ζύλα πρὸς πλοῦ, καὶ πρὸς ἀρμόττειν ὀπίχειροῦσιν, ἔκ' εὐ μὲν, ἀναγκαῖα δὲ μαχόμενοι πρὸς τὴν χεῖραν' ἔπω Βρούτῳ ἐν δυνάμει ποσάντη, καὶ μετὰ τοῖς πράγμασιν, ἔκ' ἔχων ἰσχυροποιῶντα στρατηγόν, ἠναγκαζέτω χεῖρ' αὐτῶν πῶς παροῦσιν, &c. id est, quemadmodum in nauigio, clauo comminuto nauis alia ligna affigere, atque adiungere conantur, non rectè illi quidem, sed necessitate coacti, & vtilitati feruientes. sic Brutus in tanto exercitu, & in rebus arduis, incertis, ac

peritur-